

Distriktssköterskor på 50-talet



Distriktssköterska förberedd med skidor på taket av bilen

Distriktsverksamheten

Under 1950-talet ingick verksamheterna distriktssköterskeverksamhet, mödra- och barnavård, distriktsbarnmorskor och folktandvård i distriktsvården. Idag ingår inte verksamheterna skolhälsovård och folktandvård i distriktsverksamheten, som nu heter Allmän medicin.

Distriktsvården i Värmland var under den här tiden indelat i cirka 95 distrikt som var och en hade en distriktssköterska. I varje distrikt ingick 1957 i snitt 3500 patienter. 1950 var Värmlands totala befolkning 280 149 personer. 2013 hade Värmland 273 815 invånare, 203 distriktssköterskor och 33 mottagningar. Antalet patienter per sköterska har alltså minskat från 1950-talet till idag medan längsta avstånd mellan bostad och mottagning verkar ha ökat.

Distriktssköterskorna

Tjänsteläkaren, provinsialläkaren, som var en statligt anställd läkare med regionalt ansvar, var chef för distriktssköterskorna. I snitt fanns det under 1950-talet 95 distriktssköterskor i Värmland. Av de 95 tjänsterna var 1950 endast 57 besatta av fast anställda sköterskor, medan det 1959 var 84 av tjänsterna som var det. Ca 10 av de vakanta tjänsterna var besatta med vikarier.

Landstinget hade haft svårt att rekrytera kompetenta distriktssköterskor till sina distrikt ända sedan slutet av 30-talet. I mitten av 1950-talet inrättades ett stipendium för sjuksköterskor som vidareutbildade sig till distriktssköterskor och förband sig att vara anställda av Landstinget i Värmland i minst 3 år efter det. 1959 fick 4 sköterskor stipendiet för genomgången utbildning och 5 för genomgången vidareutbildning.

Arbetsuppgifter

Enligt instruktionen skulle distriktssköterskorna "befrämja ordning, renlighet och ett sunt levnadssätt och "vinna befolkningens förtroende och medverka till höjande av den personliga och allmänna hälsovården".

De skulle också bedriva "upplysande och rådgivande verksamhet i avseende å barnavård, bostadsvård och hälsovård" samt vara be-redda att utföra "all den sjukvård som kan bedrivas i hemmet".

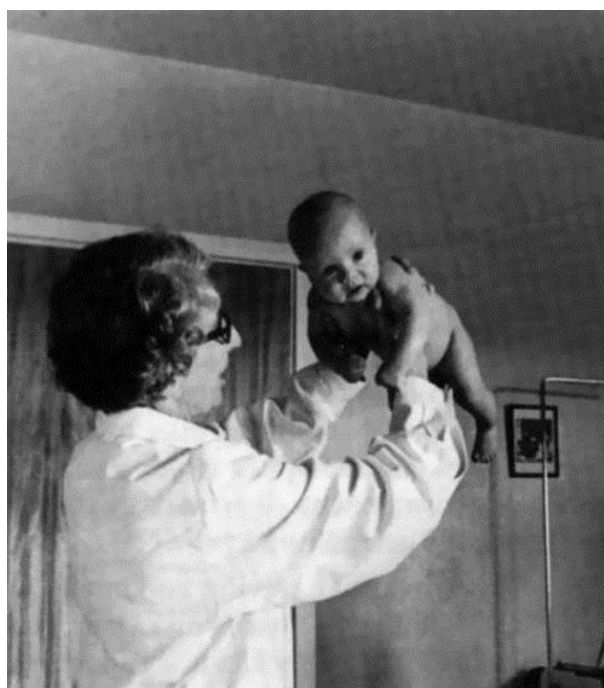
Barnavård

Inom barnavården skulle sköterskan dels driva spädbarns- och småbarnsvård, dels skolbarnsvården. Sköterskan skulle hjälpa läkaren med allt som hade med hälsovården att göra samt göra hembesök och "väcka föräldrars och målsmäns ansvarskänsla för barnens hygieniska omvårdnad samt barnens intresse för renlighet och hälsovård".

Bostadsvård

Vid bostadsvården skulle distriktssköterskan "ägna uppmärksamhet åt bostädernas beskaftenhet och åt hemmens hygien i övrigt".

Om sköterskan "påträffar bostadshygieniska missförhållanden till-kommer det henne att däri söka rättelse".



Distriktssköterska och ung patient

Sjukvård i hemmen

I den sjukvård sköterskan utförde i hemmen i sitt distrikt skulle hon "tjänstgöra i olika grenar av sjukvård", "lämna första hjälp vid olycksfall", "anmäla varje fall av misstänkt smittosam sjukdom" och "anordna tillfredställande isolering av den sjuke" vid smittsam sjukdom

Då liksom nu var tidsschemat ansträngt. I instruktionen för distriktssköterskan tog man till och med upp att "arbetet bör ordnas så, att hon inte kvarstannar längre tid hos samma patient än vad som är nödvändigt".

Beläggning

Vi ska inte ta upp all statistik över distriktssköterskornas verksamhet här men visar ändå några uppgifter för att visa på den arbetsbelastning distriktssköterskorna hade.

I snitt hade varje distriktssköterska per år under 1950-talet:

- 235 möten med barnpatienter exklusive skolbarn
- 765 vuxna patienter i hemmiljö
- 460 vuxna patienter på mottagningen.



Distriktssköterska som vaccinerar pojke

Bara detta verkar ha varit en mycket stor arbetsbörda. Tuberkulosen, som hade varit en utbredd och dödlig under det tidiga 1900-talet hade man nu lyckats dämpa. Vaccinationer utfördes dock fortfarande i stor utsträckning, bland annat av distriktssköterskorna. 1950–1953 vaccinerade varje sköterska i snitt 23 barn med calmette-vaccin och tog 157 prov för tuberkulos per år.

”Förmåner”

Distriktssköterskorna fick förstås lön. Utöver den skulle landstinget stå för en ”lämpligt möblerad bostad om minst ett rum och kök med värme och lyse samt nödiga uthus samt telefon.” Distriktssköterskan fick också sjukvårds- och förbandsmaterial och ett erforderligt rum för mottagning.

Ersättning utgick också för vissa resor i tjänsten, framför allt med egen bil eller till exempel buss. När cykel eller skidor användes utgick dock ingen ersättning per gång utan i stället en årlig ersättning för att man faktiskt stod för de här fortskaffningsmedlen själv.

Transporter

Distriktssköterskan hade ju patienter i hela sitt distrikt och redan 1941 tog man upp frågan om distriktssköterskornas transporter upp. Man menade att mycket av deras arbetstid gick till att ta sig fram på cykel, skidor, sparkstötting eller till fots.

Frågan om transportmedel fortsatte, och under hela 1950-talet är frågan om användande av bil, och då egen bil, i arbetet stor. 1950 ges tillåtelse att använda bil i större utsträckning än tidigare. 1955 inrättas ett räntefritt lån på 5000 kr för att köpa egen bil att använda i tjänsten. 1959 hade, dithills, 70 personer erhållit lånet.



Distriktssköterska som packar bilen inför hembesök

Distriktsköterskan Carin Jaldenius

En av Säfteledistriktets sköterskor var Carin Linnéa Carlsson. Född den 1 december 1898 i Vinberg Halland (Falkenberg) som dotter till åbonden Henning Carlsson och hans hustru Jenny Svensdotter. Hon hade 4 systrar, 3 bröder samt 2 halvsystrar. I september 1903 kom familjen till "Värmlands kornbod", Värmlandsnäs, Botilsäter och Jernerud.



Distriktsköterskan Carin Jaldenius

16 september till 14 oktober 1920 tjänstgjorde Carin som elev vid epidemisjukhuset i Uppsala. Hon genomgick också en 2-årig praktisk-teoretisk sjuksköterskekurs och tjänstgjorde på nio olika avdelningar vid Kungliga Akademiska sjukhuset i Uppsala. Utbildningen avslutade hon 1922 med beröm godkänt.

15 september till 14 oktober 1922 var hon Svenska nationalföreningen mot tuberkulosstipendiat vid Värmlands läns tuberkulossjukhus, där hon studerade tuberkulosvård. 22 oktober till 2 december samma år gick hon kurs för dispensärsköterskor anordnad av Svenska nationalföreningen mot tuberkulos.

Hon var dispensärsköterska i Långav 6 december 1922 – maj 1925. En plats hon sade upp för att gifte sig i Botilsäter den 23 juni 1925 med handlanden Gustav Vitalis Johansson från Litsbol i Ölserud. 1 september till 31 oktober 1938 vikarierade hon i Långav som dispensärsköterska.

Distriktsköterska i Ölserud Värmlandsnäs, Säfte blev hon den 1 juni 1941, en tjänst hon innehade till sin pension 1961. Någon gång mellan januari 1942 och januari 1943 tog de efternamnet Jaldenius. Redan på denna tid hade man 30 dagars semester.

I en skrivelse till Hälsovårdsberedningen 1945 begärde Gustav Jaldenius hyreshöjning från 600 kronor till 1000 kronor, men beredningen tyckte det var för dyrt och var villiga att betala en årshyra på 800 kronor. Familjen Jaldenius hyrde ut sin bostad, där Carin hade mottagning, till Landstinget.

I Provinsialläkare Hamnstedts årsberättelse från år 1947 står att läsa om syster Carin Jaldenius. Hon var desinfektör för Botilsäters och Ölseruds socknar samt sköterska för hela näset.

Skreven av arkivarie Moniqa Svensson